

PARLIAMENTOLOGY: THEORY, METHODOLOGY, MANAGEMENT

ABSTRACT

The article examines the peculiarities of modern parliamentarism, the role and place of parliament in the system of parliamentarism and the system of public administration. The author interprets the meaning and essence of the term parliamentarism and introduces a new term - parliamentology. Parliamentology is the science of parliament, which is an important theoretical and praxeological element in the system of political sciences. Parliament is considered in the context of the constitutional distribution of power in the state between the legislative, executive and judicial branches of government. These problems become especially important in the conditions of globalization and the formation of the information society. The Russian-Ukrainian war, unleashed by Russian fascism against Ukraine, proved the importance of parliamentary diplomacy.

Parliamentology has its own research paradigms, methodologies and research methods. The article defines the parameters of the parliament's assessment in the framework of using the method of comparative political analysis.

Assessing the effectiveness of parliamentary activities is important from the point of view of parliamentary management. Parliamentary management is a type of political management that considers the parliament as an object of government and a subject of law.

Key words: parliamentarism, parliamentology, paradigm, methodology, method, parliamentary management, parliamentary diplomacy.

VALERY BUBIK
doctor of political science,
candidate of psychological
sciences, professor,
All-Ukrainian Association
of Political Sciences,
Chairman of the Board

პარლამენტოლოგია: თეორია, მეთოდოლოგია, მენეჯმენტი

ვალერი ბუბიკი

პოლიტიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
ფსიქოლოგიის მეცნიერებათა
კანდიდატი, პროფესორი,
სრულიად უკრაინის პოლიტიკურ მეცნიერებათა
ასოციაციის გამგეობის თავმჯდომარე

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია თანამედროვე პარლამენტარიზმის თავისებურებები, პარლამენტის როლი და ადგილი პარლამენტარიზმისა და სახელმწიფო მმართველობის სისტემაში. ავტორი განმარტავს ტერმინის - პარლამენტარიზმის მნიშვნელობასა და არსს და შემოაქვს ახალი ტერმინი - პარლამენტოლოგია. პარლამენტოლოგია არის მეცნიერება პარლამენტის შესახებ, რომელიც წარმოადგენს მნიშვნელოვან თეორიულ და პრაქსეოლოგიურ ელემენტს პოლიტიკურ მეცნიერებათა სისტემაში. პარლამენტი განიხილება სახელმწიფოში ძალაუფლების კონსტიტუციური განაწილების კონტექსტში საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო შტოებს

შორის. ეს პრობლემები განსაკუთრებით აქტუალური ხდება გლობალიზაციისა და ინფორმაციული საზოგადოების ფორმირების პირობებში. უკრაინის წინააღმდეგ რუსული ფაშიზმის მიერ გაჩაღებულმა რუსეთ-უკრაინის ომმა დაამტკიცა საპარლამენტო დიპლომატიის მნიშვნელობა.

პარლამენტოლოგიას აქვს საკუთარი კვლევის პარადიგმები, მეთოდოლოგიები და კვლევის მეთოდები. სტატია განსაზღვრავს პარლამენტის შეფასების პარამეტრებს შედარებითი პოლიტიკური ანალიზის მეთოდის გამოყენების ფარგლებში.

საპარლამენტო საქმიანობის ეფექტურობის შეფასება მნიშვნელოვანია საპარლამენტო მენეჯმენტის თვალსაზრისით. საპარლამენტო მენეჯმენტი არის პოლიტიკური მენეჯმენტის სახეობა, რომელიც პარლამენტს განიხილავს როგორც ხელისუფლების ობიექტს და კანონის სუბიექტს.

საკვანძო სიტყვები: პარლამენტარიზმი, პარლამენტოლოგია, პარადიგმა, მეთოდოლოგია, მეთოდი, საპარლამენტო მენეჯმენტი, საპარლამენტო დიპლომატია.

ПАРЛАМЕНТОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, МЕНЕДЖМЕНТ

ВАЛЕРІЙ БУБИК,

доктор політичних, кандидат
психологічних наук, професор,
Всеукраїнська асоціація політичних наук,
голова правління

Парламент, як представницький орган народовладдя, відіграє в системі публічного управління ключову роль в реалізації демократії як опосередкованої влади народу. Повноцінне і якісне функціонування парламенту в політичній системі є вагомою протиположністю авторитаризму чи тоталітаризму: монархічному, президентському чи монопартійному.

Практично всі академічні словники тлумачать **парламентаризм** як “систему представницьких органів влади, за якої чітко розподілені функції законодавчих і виконавчих органів і в якій вирішальну роль відіграє парламент як постійно діючий представницький орган влади” [7, с. 463].

В цілому ми можемо погодитися з таким розумінням парламентаризму як системою (колективною) організацією представницьких органів влади. Водночас, ми маємо всі підстави зауважити, що інститут президента теж є (індивідуальною) формою здійснення представницької влади [8].

Президента, як керівника держави, теж обирають громадяни держави, так само, як і парламент. Якщо президента обирають прямим голосуванням, він теж, по суті, є повноцінним представницьким органом влади.

Якщо президента обирають в парламенті чи в комбінований спосіб (як в Німеччині – загальними зборами бундестагу і представників ландтагів), тоді формально він теж є представницьким органом влади, хоча й з меншими повноваженнями і меншим рівнем “прямої”

легітимності.

Відповідно до цього, ми вважаємо, що більш точним було б використання терміну **народне представництво**, під яким ми розуміємо систему представницьких органів влади з чітким розподілом законодавчої, виконавчої і судової влади.

Таким чином, термін **народне представництво** априорі є більш фундаментальним (як категорія влади) і значно ширшим за термін **парламентаризм**.

Термін **народне представництво**, на нашу думку, більшою мірою підходить для аналізу депутатської діяльності (як виду політичної діяльності) в президентській і напів-президентській республіці. А термін **парламентаризм** більше підходить для аналізу депутатської діяльності в парламентській і парламентсько-президентській республіці та конституційній монархії (в якій живе майже половина країн Європейського Союзу).

В цьому зв'язку ми пропонуємо розглядати **парламентаризм** як систему представницьких органів влади в парламентській, парламентсько-президентській республіці та конституційній монархії – з конституційно визначеним розподілом законодавчої, виконавчої і судової влади.

Втім, позаяк політична система України в нинішній конституційній версії є парламентсько-президентською республікою, ми цілком можемо користуватися терміном парламентаризму, аналізуючи систему представницьких органів влади нашої країни, хоча й розуміючи, що у нас є серйозні проблеми з розподілом влади між її законодавчою, виконавчою і судовою гілками, що особливо проявилось після президентських і парламентських виборів 2019 року і формування монобільшості у Верховній Раді.

Парламент справедливо кваліфікують як політи-

ко-правий феномен, який є наслідком тривалої історії суспільно-політичного розвитку країни та формування її політичної культури. Зрозуміло, що парламент створюється і еволюціонує в надрах формування певних моделей державності, які періодично видозмінюються в наслідок зовнішньо- і внутрішньо-політичних чинників.

Поняття парламенту є досить широким за структурно-функціональними параметрами, політико-філософським тлумаченням і політико-праксеологічною організацією. Воно охоплює, з одного боку, форму організації влади і спосіб управління в державі, з іншого боку, систему взаємодії держави і громадянського суспільства та конституційно визначений механізм взаємодії законодавчої, виконавчої і судової влади в державі.

ринципово важливим в дослідженні **системи парламентаризму** є вивчення та аналіз соціальної природи влади, яка дозволяє здійснити наступну класифікацію органів влади:

- за розподілом повноважень гілок влади: законодавчі, виконавчі, судові;
- за технологією формування органів влади: виборні, призначені, виборно-призначені;
- за ієрархічним рівнем управління: центральні, регіональні, локальні;
- за процедурами ухвалення політичних/управлінських/судових рішень: одноосібні, колегіальні, змагальні;
- за терміном діяльності органів влади: постійні, періодичні, тимчасові.

Оскільки в даній роботі ми досліджуємо **парламентаризм** як явище і **парламентологію** як прикладну науку, що входить до сім'ї наук під назвою **політична прaxeологія** (іноді вживають термін – прикладна політологія), нам потрібно визначитися з об'єктами і предметами дослідження, методологічними і методичними засадами вивчення і аналізу вказаного явища і нової науки.

Об'єктом парламентаризму є система представницьких органів влади в державі.

Предметом парламентаризму є особливості організації і функціонування законодавчої, виконавчої і судової гілок влади в державі.

Ядром системи парламентаризму є парламент - законодавчий орган влади, що відіграє ключову роль в парламентській і парламентсько-президентській республіці та конституційній монархії.

Зрозуміло, що в умовах диктатури тоталітаризму (комунізму, фашизму, рашизму, теологізму) чи абсолютної монархії роль парламенту є декоративною і він не може повноцінно виконувати роль політичного представництва інтересів громадян країни.

Парламент в різних країнах і в різні часи може називатися по-різному: парламент, законодавчі збори, законодавча асамблея, палата представників, рада і т.ін. Нас це не повинно вводити в оману. Достатньо взяти конституцію країни і закон про парламент, що дозво-

лить нам розібратися з повноваженнями та функціями парламенту та його реальним впливом на політичне життя держави і суспільства.

В цьому зв'язку, для методологічного полегшення проведення суспільно-політичного аналізу вказаних вище політичних інститутів і процесів ми пропонуємо запровадити науковий термін **парламентологія**, під якою будемо розуміти науку про парламентаризм (систему представницьких органів влади - в широкому розумінні) і парламент (представницький законодавчий орган - у вузькому розумінні) [4].

Парламентологія – складний об'єкт дослідження, який потребує використання методологічних підходів, що ґрунтуються на філософсько-світоглядних принципах і політико-прикладних методах дослідження, які системно використовуються в загально-наукових і соціально-гуманітарних сферах дослідження [1].

Такі методологічні підходи дають можливість зафіксувати змістовні характеристики парламенту як об'єкта дослідження парламентології - на основі комплексної міждисциплінарної методології в рамках використання наступних науково-дослідницьких парадигм [1; 2].

Конфліктна парадигма - ґрунтується на розумінні конфліктної сутності парламентського життя.

Нормативно-ціннісна парадигма - передбачає наявність вагомого впливу морально-етичних цінностей і норм на функціонування парламенту та політичну поведінку депутатів.

Інституційна парадигма - передбачає вагомий вплив на парламентське життя парламентських інститутів: депутатських фракцій, груп, міжфракційних об'єднань, комітетів.

Соціологічна парадигма - відображає зв'язок між змістом соціально-політичних явищ і чинників з парламентськими структурами і культурою депутатської діяльності.

Антропологічна парадигма – передбачає прямий (для депутатів) і опосередкований (для виборців) вплив на парламентські процеси природних потреб людини в фізичній, соціальній, соціально-психологічній та інформаційній безпеці, вільному і достойному існуванні, задоволенні духовних і соціально-культурних потреб.

Психологічна парадигма - ґрунтується на розумінні єдності впливів на парламентське життя механізмів регулювання політичної поведінки індивіда: ментальності, рис характеру, свідомих, підсвідомих і безсвідомих психічних процесів, політичної мотивації та ін.

Структурно-функціональна парадигма ґрунтується на системному впливі структури і функцій парламентських структур на саморегулювання і самозбереження парламенту з точки зору:

- реалізації мети функціонування парламенту;
- адаптації парламенту до зовнішніх викликів;
- інтеграції всіх внутрішніх структур парламенту;
- регулювання прихованих напружень у системі парламенту.

Системна парадигма передбачає розгляд парламенту в контексті існування цілісності, яка складається з формальних і неформальних структур парламенту, котрі знаходяться у взаємодії між собою та навколишнім середовищем через систему соціальної комунікації (рух інформації, знаків, символів).

Парламент також має розглядатися в контексті взаємозв'язку політичних ідеологем та міфологем в парламенті і суспільстві. Політичні ідеологеми в даному контексті є ціннісно-раціональним ракурсом бачення системи організації парламенту, а політичні міфологеми – суб'єктивно-іраціональним баченням парламентських процесів, подій і явищ [2].

Виокремлюють наступні види ідеологем, які впливають на особливості функціонування парламенту в конкретних історичних умовах:

а) соціально-глобальні ідеологеми (глобалістські-антиглобалістські, демократичні-авторитарні/тоталітарні, урбаністичні);

б) соціально-доктринальні ідеологеми (консерватизм/неоконсерватизм, лібералізм/неолібералізм, соціалізм/соціал-демократія, націоналізм/національна-демократія, анархізм, фашизм, нацизм, комунізм, сіонізм, рашизм, фундаменталізм, радикалізм);

в) соціально-прикладні ідеологеми (є комбінацією різних видів ідеологем в реальній соціально-політичній діяльності).

Варто взяти до уваги, що всі види ідеологем досліджуються в контексті домінуючи в суспільстві політичних цінностей, політичних доктрин, політичних програм, права, функціонування політичних структур держави і громадянського суспільства, а міфологеми досліджуються через дослідження домінуючих настанов суспільної свідомості [1].

Важливим в даному питанні є використання наступних **видів прикладного політичного аналізу**, які дозволяють здійснювати прикладні політичні дослідження в контексті:

1) глибинно-якісного політичного аналізу:
а) пошукового політичного аналізу (для уточнення об'єкта і предмета дослідження);

б) описового політичного аналізу (для виявлення характеристик і динаміки еволюції політичної системи);

в) змістовного політичного аналізу (для виявлення параметрів політичного розвитку та мотивації політичної поведінки);

2) праксеологічного політичного аналізу:

а) ситуаційного політичного аналізу (при обмежених ресурсах і часі дослідження);

б) стратегічного політичного аналізу (при макрополітичних дослідженнях закономірностей політичного розвитку);

в) ціннісного політичного аналізу (при дослідженні існуючих і впроваджуваних політичних цінностей суспільства та реалізації соціальної політики держави) [2; 3].

На основі вказаних вище дослідницьких парадигм і видів прикладного політичного аналізу використовують наступні **методології дослідження парламенту** [1; 3; 7; 8; 9]:

1. **Інституціональна методологія**, методи конституційних досліджень:

- парламентських систем,
- парламентів,
- парламентських структур.

2. **Порівняльна методологія**, методи:

- аналізу окремих парламентів,
- порівняльно-зіставного аналізу окремих груп парламентів,
- історико-типологічного порівняння парламентів,
- описового аналізу обраних за певними критеріями парламентів,

- загально-статистичного аналізу парламентів,
- історико-генетичного порівняння парламентів.

3. **Біхевіористична методологія**, методи:

- кількісні,

- якісні,
- політичні експерименти.
- 4. **Системна методологія**, методи:
  - структурний,
  - функціональний,
  - структурно-функціональний.
- 5. **Методологія раціонального вибору**, методи:
  - теорії політичного вибору,
  - теорії політичних ігор.
- 6. **Методологія політичного дискурсу**, методи:
  - міжперсонального діалогу,
  - політичного діалогу тощо.

Зрозуміло, що при здійсненні подібних політичних досліджень методологічні підходи повинні ґрунтуватися на вивченні й аналізі політико-правових, соціально-економічних, соціально-психологічних і соціально-комунікаційних норм-регуляторів парламентського життя [1; 3].

Проблеми моделювання парламентів і парламентських систем потребують формулювання поняття **модель парламентаризму**, під якою ми будемо розуміти спосіб організації і функціонування системи представницької влади в державі, що є дуже важливим в процесі проведення прикладних парламентських досліджень.

Моделі парламентаризму (демократичні, автократичні, тоталітарні) ми можемо розглядати з точки зору базових характеристик порівняльного дослідження:

- ідеологічного характеру політичного режиму;
- специфіки національної системи парламентаризму;
- особливостей суб'єктів і об'єктів національної моделі парламентаризму;
- пріоритетів та тенденцій розвитку національної моделі парламентаризму;
- внутрішньо-політичної конфігурації парламенту (конституційна більшість, проста більшість, коаліційна більшість, монобільшість, ситуаційна більшість).

З точки зору дослідження характеристик парламенту, як об'єкта управління, важливим є поняття **парламентського менеджменту**, який є **різновидом політичного менеджменту** [3].

Ми пропонуємо розуміти під поняттям **парламентський менеджмент** – *систему управління парламентом на основі використання форм, методів і технологій правового менеджменту, політичного маркетингу та політичної психології*.

Парламентський менеджмент розглядається в контексті реалізації наступних управлінських функцій парламенту: планування, організація, мотивація і контроль.

Ефективність парламентського менеджменту залежить від якості отримуваної парламентом інформації, моделі ухвалення парламентських рішень, наявності відповідних ресурсів влади, організації зворотного зв'язку про виконання раніше прийнятих рішень (парламентський контроль), якості депутатського корпусу та апарату парламенту [4; 5].

В цьому контексті, враховуючи досвід російсько-української війни, ми бачимо, що організація зовнішньо-політичної діяльності українського парламенту у вигляді **парламентської дипломатії** є результатом здійснення цього достатньо ефективного виду парламентського менеджменту.

Парламентська дипломатія у формі організації візитів зарубіжних парламентських делегацій, виступів зарубіжних лідерів перед українським парламентом, виступів представників українського парламенту перед законодавчими органами інших країн, проведення дистанційних відео конференцій з депутатами інших парламентів дозволила Україні виграти інформаційну війну проти агресора, який вбивав, гвалтував і грабував мирних жителів, руйнував українські міста і села, обстрілював лікарні, школи і дитячі садки, знищував університети і об'єкти соціальної інфраструктури.

Таким чином варто відзначити, що парламентська дипломатія Верховної Ради України в 2022 році суттєво допомогла в організації постачання сучасної військової техніки Збройним силам України і формуванні позитивного іміджу України в глобальному інформаційному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебик В. Політологія: наука і навчальна дисципліна / Валерій Бебик [Підручник]. К.: Каравела, 2009. 496 с.;
2. Бебик В., Куйбіда В. Депутатська діяльність у системі публічного врядування : навч. посіб. / Валерій Бебик, Василь Куйбіда. Київ : НАДУ, 2017. 372 с.;
3. Бебик В., Гонюкова Л. Політичний маркетинг і менеджмент у системі публічного управління: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2019. 224 с.;
4. Бебик Валерій (2021). Парламентологія [video]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BLu46ofrlt8>;
5. Інформаційно-комунікаційна демократія: монографія. / За наук. ред. С.О. Довгого. С. : Вид. СВС Панасенко І.М., 2015. 420 с.;
6. Національна безпека в умовах інформаційних та гібридних війн / за заг. ред. В.Куйбіди і В.Бебика : [Монографія]. Київ: НАДУ, 2019. 384 с.;
7. Політологічний енциклопедичний словник / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Українська асоціація політологів; За ред., упоряд. В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученко, В.Д. Бабкіна. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 735 с.;
8. Представницька влада у державотворчому процесі України : моногр. / за ред. В.А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. 384 с.;
9. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних інститутів і систем країн Західної Європи. Т.1. / Анатолій Романюк (наук. ред.), Віталій Литвин. Львів : ЛНУ ім. І.Франка, 2020. 456 с.